

การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

นางสาวอัญรัตน์ แม้นพยัคฆ์
นิติกรปฏิบัติการ สำนักกฎหมาย

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ วางกลไกป้องกัน ตรวจสอบ และจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวด เด็ดขาด เพื่อให้ผู้บริหารที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล เข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมือง หรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ ส่วนหนึ่งของกลไกดังกล่าวนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการตรวจสอบ และเปิดเผยผลการตรวจสอบต่อประชาชน ตามระยะเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลไกการตรวจสอบ และสร้างระบบการเมืองให้มีความโปร่งใส ขจัดปัญหาการทุจริต บทความนี้ จึงขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้บัญญัติไว้ ดังนี้

๑. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามกฎหมาย

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ออกประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ^๑ กำหนดตำแหน่ง ที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกอบด้วย

๑. นายกรัฐมนตรี
๒. รัฐมนตรี
๓. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
๔. สมาชิกวุฒิสภา
๕. ข้าราชการการเมืองอื่น ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง
  - ๕.๑ ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
  - ๕.๒ ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี
  - ๕.๓ ที่ปรึกษารัฐมนตรี
  - ๕.๔ ที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

^๑ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา ๑๐๒ พ.ศ. ๒๕๖๑ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๗ ก (๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑) :๓๘-๓๙.

- ๕.๕ เลขอาธิการนายกรัฐมนตรี
- ๕.๖ รองเลขอาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง
- ๕.๗ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- ๕.๘ รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- ๕.๙ เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- ๕.๑๐ ประจำสำนักเลขอาธิการนายกรัฐมนตรี
- ๕.๑๑ เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
- ๕.๑๒ ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
- ๖. ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา
  - ๖.๑ ที่ปรึกษาประธานรัฐสภา
  - ๖.๒ ที่พิชการองประธานรัฐสภา
  - ๖.๓ ที่ปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๔ ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา
  - ๖.๕ ที่พิชการองประธานสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๖ ที่พิชการองประธานวุฒิสภา
  - ๖.๗ ที่ปรึกษาผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๘ โฆษกประธานสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๙ โฆษกประธานวุฒิสภา
  - ๖.๑๐ โฆษกผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๑๑ เลขานุการประธานรัฐสภา
  - ๖.๑๒ เลขานุการรองประธานรัฐสภา
  - ๖.๑๓ เลขานุการประธานสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๑๔ เลขานุการประธานวุฒิสภา
  - ๖.๑๕ เลขานุการรองประธานสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๑๖ เลขานุการรองประธานวุฒิสภา
  - ๖.๑๗ เลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๑๘ ผู้ช่วยเลขานุการประธานรัฐสภา
  - ๖.๑๙ ผู้ช่วยเลขานุการรองประธานรัฐสภา
  - ๖.๒๐ ผู้ช่วยเลขานุการประธานประธานสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๒๑ ผู้ช่วยเลขานุการประธานวุฒิสภา
  - ๖.๒๒ ผู้ช่วยเลขานุการรองประธานสภาผู้แทนราษฎร
  - ๖.๒๓ ผู้ช่วยเลขานุการรองประธานวุฒิสภา
  - ๖.๒๔ ผู้ช่วยเลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ทรัพย์สินและหนี้สินที่จะต้องนำมาแสดงต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามแบบและวิธีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด คือ ทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทรัพย์สินและหนี้สินของคู่สมรส และของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ โดยที่ทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวต้องเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่จริงทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงทรัพย์สินที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครอง หรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หากทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่นหรือที่ให้บุคคลอื่นถือครองแทนนั้น ต้องมีหนังสือรับรองจากผู้ครอบครองหรือผู้ถือครองแทนโดยรับรองว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ยื่นบัญชี ของคู่สมรส หรือบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ นั้นด้วยแล้วแต่กรณี

คู่สมรส ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สิน คือ คู่สมรสซึ่งจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย และยังหมายความรวมถึง ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส^๒ กล่าวคือ ผู้ที่ได้ทำพิธีมงคลสมรสหรือพิธีอื่นใดในทำนองเดียวกันกับเจ้าพนักงานของรัฐโดยมีบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลภายนอกรับทราบว่าเป็นการอยู่กินเป็นสามีภริยากันตามประเพณี หรือเจ้าพนักงานของรัฐแสดงให้เห็นประจักษ์ว่ามีสถานะเป็นสามีภริยากัน หรือมีพฤติการณ์เป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไปว่ามีสถานะเป็นสามีภริยากัน

บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ^๓ หมายถึง บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีอายุยังไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์ ณ วันที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินตามที่กำหนดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ ใน ๒ กรณี คือ

๑. กรณีเข้ารับตำแหน่ง
๒. กรณีพ้นจากตำแหน่ง

หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพ้นจากตำแหน่งและได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเดิมหรือตำแหน่งใหม่ภายในหนึ่งเดือน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นไม่ต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินกรณีพ้นจากตำแหน่งและกรณีเข้าดำรงตำแหน่งใหม่ แต่ไม่ต้องห้ามที่ผู้นั้นจะยื่นเพื่อเป็นหลักฐาน

๒. กรณีเข้ารับตำแหน่ง^๔ วันที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่ละตำแหน่งตามกฎหมาย มีดังต่อไปนี้

๑. นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ให้ถือวันถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์เป็นวันเข้ารับตำแหน่ง

^๒ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. ๒๕๖๑ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๗ ก (๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑) : ๓๖.

^๓ สำนักงาน ป.ป.ช., คู่มือการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑, ๒๕๖๒, ๑๔.

^๔ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๘ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๑ ก (๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๔๓.

๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ถือวันปฏิญาณตนในที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นวันเข้ารับตำแหน่ง
๓. สมาชิกวุฒิสภา ให้ถือวันปฏิญาณตนในที่ประชุมวุฒิสภา เป็นวันเข้ารับตำแหน่ง
๔. ข้าราชการการเมืองอื่น ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมืองนอกจากข้อ ๑ ให้ถือวันที่คำสั่งแต่งตั้งมีผล เป็นวันเข้ารับตำแหน่ง
๕. ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา ให้ถือวันที่คำสั่งแต่งตั้งมีผล เป็นวันเข้ารับตำแหน่ง

๓. กรณีพ้นจากตำแหน่ง“วันที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่ละตำแหน่งตามกฎหมาย มีดังต่อไปนี้

๑. นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ให้ถือวันที่ลาออก หรือด้วยเหตุอื่น แล้วแต่กรณีเป็นวันพ้นจากตำแหน่งในกรณีคณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ให้ถือวันที่คณะรัฐมนตรีคณะใหม่ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ เป็นวันพ้นจากตำแหน่ง
๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ถือวันถึงคราวออกตามอายุของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือวันยุบสภา หรือลาออก หรือด้วยเหตุอื่นแล้วแต่กรณี เป็นวันพ้นจากตำแหน่ง
๓. สมาชิกวุฒิสภา ให้ถือวันที่สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับเลือกใหม่ปฏิญาณตนในที่ประชุมวุฒิสภา หรือลาออก หรือด้วยเหตุอื่น แล้วแต่กรณี เป็นวันพ้นจากตำแหน่ง
๔. ข้าราชการการเมืองอื่น ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมืองนอกจากข้อ ๑. ให้ถือวันที่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งหรือวันที่คำสั่งให้พ้นตำแหน่งมีผล หรือลาออก หรือด้วยเหตุอื่นแล้วแต่กรณี เป็นวันพ้นจากตำแหน่ง
๕. ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภาให้ถือวันที่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง หรือวันที่คำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งมีผล หรือลาออก หรือด้วยเหตุอื่น แล้วแต่กรณี เป็นวันพ้นจากตำแหน่ง

๔. กำหนดเวลาที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีกำหนดเวลาดังนี้

๑. กรณีเข้ารับตำแหน่ง

“ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๙ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๑ ก (๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑) :๔๕

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันเข้ารับตำแหน่งโดยต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันถัดจากวันเข้ารับตำแหน่ง

ตัวอย่างเช่น นาย ก. เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริง ณ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ โดยให้ยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตั้งแต่วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ถึงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๒ (ภายใน ๖๐ วัน)

๒. กรณีพ้นจากตำแหน่ง

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันที่พ้นจากตำแหน่ง โดยต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สิน ภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันถัดจากวันพ้นจากตำแหน่ง

ตัวอย่างเช่น นาย ข. เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลาออกเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริง ณ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ โดยให้ยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตั้งแต่วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ถึงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๒ (ภายใน ๖๐ วัน)

หากวันครบกำหนดต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตรงกับวันหยุดทำการตามประกาศเป็นทางการ หรือตามประเพณี ไม่ถือว่าวันที่เริ่มต้นทำการใหม่ต่อจากวันที่หยุดทำการนั้น เป็นวันสุดท้ายของการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินได้^๖

๕. กรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่อาจยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายในระยะเวลาตามกฎหมาย

หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมีเหตุที่ทำให้ไม่อาจยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายในกำหนดระยะเวลา ๖๐ วัน ตามที่กฎหมายกำหนดนั้น ก่อนจะครบกำหนดระยะเวลายื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ผู้ยื่นบัญชีฯ อาจยื่นคำขอขยายระยะเวลายื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน^๗ โดยต้องทำคำขอขยายระยะเวลาเป็นหนังสืออย่างน้อยต้องระบุรายละเอียด ดังนี้

- (๑) ชื่อตัวและชื่อสกุลของผู้ยื่นบัญชี
- (๒) ตำแหน่งที่ยื่นบัญชี
- (๓) ระบุว่ายื่นบัญชีกรณีใด (เข้ารับตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่ง)
- (๔) วันที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี
- (๕) เหตุผลและความจำเป็น พร้อมทั้งแนบเอกสารหลักฐานประกอบ (ถ้ามี)

^๖สำนักงาน ป.ป.ช., *คู่มือการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑, ๒๕๖๒, ๑๙*

^๗ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๑๓ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๑ ก (๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑) :๔๗-๔๘.

^๘ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๑๔ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๑ ก (๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑) :๔๘.

ทั้งนี้ สำนักงาน ป.ป.ช. จะอนุญาตขยายระยะเวลาหรือไม่ก็ได้ การขยายระยะเวลาการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ต้องไม่เกิน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดระยะเวลาที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และจะขอขยายระยะเวลายื่นบัญชีฯ ได้เพียงครั้งเดียว

๖. กรณีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินล่าช้าเกินกำหนดเวลา

หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเกินกำหนดระยะเวลาต้องชี้แจงเหตุของการยื่นบัญชีล่าช้า^๔ เป็นหนังสือต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ระบุรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อตัวและชื่อสกุลของผู้ยื่นบัญชี
- (๒) ตำแหน่งที่ยื่น
- (๓) ระบุว่ายื่นบัญชีกรณีใด (เข้ารับตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่ง)
- (๔) วันที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี
- (๕) เหตุผลของการยื่นบัญชีล่าช้า พร้อมทั้งแนบเอกสารหลักฐานประกอบ (ถ้ามี)

๗. เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินจะต้องจัดเตรียมเอกสารและตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ดังนี้

๑. แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่จะใช้ในการยื่นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องเป็นแบบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด^๕ โดยสามารถตรวจสอบแบบดังกล่าวได้ในเว็บไซต์ของสำนักงาน ป.ป.ช.

๒. สำเนาหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (ภ.ง.ด. ๙๐,ภ.ง.ด. ๙๑) ในรอบปีภาษีที่ผ่านมาของผู้ยื่นบัญชี ของคู่สมรส และของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ที่ได้ยื่นต่อกรมสรรพากรในรอบปีภาษีที่ผ่านมา

กรณีผู้ยื่นบัญชี คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ได้ยื่นบัญชีแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแยกกันให้แนบสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของทุกคน

หากในรอบปีภาษีที่ผ่านมา ไม่มีรายได้ หรือมีรายได้พึงประเมินไม่ถึงเกณฑ์ที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้ทำเครื่องหมายในช่องสี่เหลี่ยมหน้าคำว่า “กรณีไม่ได้ยื่น ภ.ง.ด.” พร้อมกับระบุเหตุผลของการไม่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา

๓. สำเนาเอกสารที่พิสูจน์หรือแสดงถึงความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน

๔. สำเนาเอกสารการแต่งตั้ง หรือเอกสารที่แสดงสถานการณผู้ดำรงตำแหน่ง (ถ้ามี)

^๔สำนักงาน ป.ป.ช., คู่มือการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑,๒๕๖๒, ๒๑.

๕. กรณีทรัพย์สินและหนี้สินที่เคยยื่นแสดงไว้และไม่มีการเปลี่ยนแปลง หากประสงค์จะใช้สำเนาเอกสารประกอบรายการเดียวกับที่เคยยื่นไว้ ให้จัดแจ้งในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินว่าขอใช้เอกสารประกอบรายการใด ที่ยื่นบัญชีไว้ตำแหน่งใด กรณีใด เมื่อใด

๖. จำนวนชุดของบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ จำนวน ๒ ชุด ชุดหนึ่งเป็นต้นฉบับ อีกชุดหนึ่งเป็นสำเนา คู่ฉบับ

ผู้ยื่นบัญชีฯ ต้องปกปิดข้อความสำคัญในสำเนาบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด^{๑๐} คือ

ข้อมูลส่วนบุคคล

(๑) เลขประจำตัวประชาชน

(๒) วัน เดือน ปีเกิด

(๓) ที่อยู่ (ปิดเฉพาะเลขที่บ้าน แต่ให้เปิดที่ตั้ง ตำบล อำเภอ)

(๔) หมายเลขโทรศัพท์บ้าน และหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่

(๕) อีเมลล์

รายละเอียดทางทะเบียนของทรัพย์สิน

(๑) หมายเลขบัญชีธนาคารหรือสถาบันทางการเงิน

รายละเอียดอื่นๆ

(๑) เลขประจำตัวประชาชน ผู้กู้ยืม

(๒) เลขที่ประจำตัวประชาชน ผู้ให้กู้ยืม

(๓) ภาพถ่ายทรัพย์สินอื่น

(๔) หมายเลขบัตรเครดิต

๘. ช่องทางในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน มี ๓ ช่องทาง คือ

๑. ยื่นด้วยตัวเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นยื่นแทนได้ ที่สำนักงาน ป.ป.ช. ส่วนกลาง หรือสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดทุกจังหวัด

๒. ยื่นทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ส่งถึงสำนักงาน ป.ป.ช.

๓. ยื่นด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์จากระบบอินทราเน็ตของสำนักงาน ป.ป.ช. (ระบบจะเปิดใช้งานในอนาคต)

^{๑๐}ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๕ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๑ ก (๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑):๕๐-๕๑

^{๑๑}ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สิน พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๖ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๑ ก (๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑):๕๑. เปิดเผยไว้ ณ สำนักงาน ป.ป.ช. หรือสำนักงาน ป.ป.ช. ภาค หรือสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัด หรือสถานที่อื่นใด ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควร โดยมีระยะเวลาประกาศเปิดเผย ๓๐ วัน

๙. การเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

สำนักงาน ป.ป.ช. จะเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป^{๑๑} ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินใน ๒ ช่องทาง คือ

๑. ปิดประกาศเฉพาะสำเนาบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ณ สำนักงาน ป.ป.ช. หรือสำนักงาน ป.ป.ช. ภาค หรือสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัด หรือสถานที่อื่นใด ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควร โดยมีระยะเวลาประกาศเปิดเผย ๓๐ วัน ส่วนสำเนาเอกสารประกอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินให้ประกาศ

๒. สำนักงาน ป.ป.ช. จะเผยแพร่ทางเว็บไซต์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นของสำนักงาน ป.ป.ช. เฉพาะสำเนาบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยมีระยะเวลาเผยแพร่เป็นเวลา ๑๘๐ วัน

๑๐. การฝ่าฝืนไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือหนี้สิน หรือยื่นบัญชีอันเป็นเท็จ

หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรายใด จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย หากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาว่าผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กฎหมายกำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ และถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และศาลจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามมาตรา ๑๖๗ และมาตรา ๘๑ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑

บทสรุป

การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญที่จะสร้างกลไกจัดการทุจริต และประพฤตินิยมชอบต่อผู้ที่เข้ามาสู่ระบบการเมือง มุ่งสร้างระบบธรรมาภิบาลและความโปร่งใสให้เกิดขึ้นกับระบบการเมืองการปกครอง การเปิดเผยผลการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อประชาชนทั่วไปจะช่วยสร้างความมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองมุ่งแก้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบบการเมืองให้ทุเลาเบาบาง อย่างไรก็ตามมาตรการทางกฎหมายเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว สิ่งสำคัญที่จะทำให้ประเทศมีระบบการเมืองการปกครองที่สุจริตโปร่งใส คือความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนที่จะยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาการทุจริตประพฤตินิยมชอบ และเร่งแก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อสร้างระบบการเมืองการปกครองที่มีธรรมาภิบาล สุจริต และโปร่งใส ให้เกิดขึ้นได้จริงต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

สำนักงาน ป.ป.ช., คู่มือการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑, สิงหาคม ๒๕๖๒

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑

ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา ๑๐๒ พ.ศ. ๒๕๖๑

ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. ๒๕๖๑

ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. ๒๕๖๑

ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. ๒๕๖๑